

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԽԶ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7, 1893

ԹԻԻ 40

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Թէն Երկեր Գործեր»	313
Վարդապետական Զարգացում	313
Արարչութեան Մեծութեան Արարչութեան	314
Կերակր Եւ Սպիտակ	315
Ընտանեկան Կեանք Թիպէթցւոց	316
Այլապէս	316
Թղթակցութիւնք	317
Քարոզ	318
Առողջապահական Վեճակ	318
Յիշուած Անհատական Զամար	318
Հանգէս Քաղաքական	319
Դրամական	320

ԱՒԵՏԱՐԻ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեծիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Մեկ քերթի գինն է 30 փարս:

Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ քղթատարութեան պատկանեալ ամէն գրութիւնք պարտին ուղղութիւն առ Մ. Ս. Պարսկըմ, Ամերիկացի Խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միտիոնարաց Ընկերութեան Կողմէն
Ճ. Ք. Կրիտ, ԱՐՏՈՒՄԱՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՏԻԿԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽԱՐԱԳԻՐ

«ԹԵՆԻ ԵՐԿԻՐԸ ՓՈԽՈՒԻ»

Հռչակաւոր գերմանացի ճանապարհորդ Սլէքսանտը Գոն Հոմպոլթ հետաքրքրաշարժ եղանակաւ կը նկարագրէ իւր զգացած առաջին երկրաշարժը: Հարաւային Սմերիկայի Բոմանա անուն տեղւոյն մէջ կը գտնուէր նա յայնժամ: Երկրաշարժի առաջին ցնցումն զգացուեցաւ արտակարգ հանդարտութեան մը ետքը: Յնարմը շփոթութիւն յառաջ բերաւ անոր մտայ մէջ, վասն զի մէկ վայրկեանի մէջ ցրեց երկրի ապահովութեան մասին ի վաղուց անտի ունեցած գաղափարները: Չէր կրնար այլ ևս վստահիլ այն հողին որ մինչև այն օրը այնքան հաստատուն կ'երևէր իւր ոտից ներքև: Միայն մէկ խորհուրդ ունէր — տիեզերական, անսահման կործանում: Մինչև իսկ կոկորդիլոսներն Օրինոքոյ գետէն անտառները փախան ճշերով: Շուններուն և խոզերուն վրայ զօրութիւն չմնաց իրենց երկիւղին պատճառաւ: Ամբողջ քաղաքը կործանման մէջ կը գտնուէր: Տուններն ապաստանարան

չէին կրնար ըլլալ, վասն զի աւերակ կը դառնային: Հոմպոլթ ծառերուն դարձաւ և տեսաւ որ տապալած էին: Այս խորհեցաւ լեռները փախչիլ, սակայն անոնք ալ զինովի նման կը դանդաղէին: Յետոյ ծովուն դարձաւ: Բայց, ահա, այն ևս խոյս տուած էր, և այն նաւերը որ քանի մը վայրկեան առաջ խոր տեղեր կը գտնուէին, այժմ կը դեղնէին լերկ աւազին վրայ: Նշանաւոր ճանապարհորդը կը պատմէ թէ ճարահատած վեր նայելով կը տեսնէ որ երկինքը միայն հանդարտ և անշարժ էր:

Աշխարհի վրայ դեռ շատ զարմանալի բաներ պիտի պատահին. երկրաշարժներ, աւերումներ և ուրիշ փոփոխութիւններ: Սակայն Գիլքը մեզ կ'ըսէ թէ քրիստոնեան այս ամենուն մէջ վեր պիտի նայի դէպ ի երկնային էակը, Յիսուս Բրիտոս, որ «նոյն է երէկ ու այսօր և յաւիտեանս» և դէպ ի երկնային բնակարանը որ չկրնար սասանիլ:

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄ

Շատ անգամ ըսուած է թէ Բրիտոս ինքն այնպիսի եղանակաւ կամ աստիճանաւ չընտրէր քառութեան և հաւատով արդարացման վարդապետութիւնը ինչպէս իրմէ ետքը եկող առաքեալները, և թէ այդ վարդապետութեան կարեւոր գիրքը Պողոսի գրութեանց վերագրելի է: Այս վերաբերութեամբ նաև անուղղակի կերպիւ կամ յայտնապէս կ'ըսուի թէ Պողոսի աստուածաբանութիւնը չհաստատուիր մեր Տէրոյ քարոզութեան:

Յայտնի է թէ մեր Փրկչին քարոզութիւնը այս նիւթին վրայ այնքան երկար չեն ողբան առաքելոց քարոզութիւնը, և ասոր պատճառներն ալ նոյնպէս յայտնի են: Խնդրոյն բնութեան բերմամբ Անոր խօսքերը մարդարէական էին: Կրնար լոկ կանխաձայնել իւր մահը և յայտնել անոր նշանակութիւնը: Իւր մահուն համար ըրած մարդարէութիւնը շփոթեցուց աշակերտները. չէին կրնար հասկնալ զայն: Քանի որ իւր մահը

ճանաչանէր միայն այնքան շփոթութեան մէջ ինկան աշակերտք, յարմար էր երկարօրէն խօսիլ անոր վրայ: Եւ պէտք չէ մոռնալ թէ Բրիտոսի քարոզութիւնը աստիճան մը կը սահմանափակէին իւր անմիջական աշակերտաց ընդունակութեան համեմատ: «Ձեզի տակաւին շատ բաներ ունիմ ըսելու, բայց հիմա չեք կրնար տանիլ»: Փրկչին կենաց վերջին օրերը աշակերտաց համար յարաճուն անձկութեան և անստուգութեան օրեր էին, որովհետեւ կը կարծէին թէ Անոր Աստուածութեան հաւատալու հակառակ կու գայ խորհիլ թէ նա պիտի մեռնէր: Մնաց երկիւղն այնքան մեծ էր որ դէպքերու տուած դասը միայն կըցաւ վանել զայն: Երկարօրէն վարդապետութիւններ բացատրելու ժամանակ չէր:

Սակայն երբ մեծ դէպքերն անցան, երբ խաչելութիւնը և յարութիւնը տեղի ունեցան, և Գողգոթայի ողբերգութեան մթութիւնը և դաղունիքը տեղի տուին ջատկի առաւօտեան ուրախալից զորմացման, յայնժամ կարելի եղաւ անոնց պարզել Աստուծոյ զօրաւոր ծրագրին նշանակութիւնը: Այլ ևս չտարակուսեցան թէ Աստուծոյ Որդին էր նա: Յարութիւնը կիքեց իրենց համազումներն այս կէտին վրայ: Նա «Որդի Աստուծոյ յայտնուեցաւ զօրութեամբ, մեռեալներէն յարութիւն առնելով»: Մեծ իրողութիւններն անոնց առջև էին ոյժմ: Խնդիրն այլ ևս տապալային կարելիութեանց վրայ չէր, այլ բոլոր պատահածներուն մեծ նշանակութեան վրայ: Աստուծոյ Որդին աշխարհ գալով մահուան խոնարհեցուց ինքզինքը, և այն ևս խաչին ամօթալի մահուանը: Ինչո՞ւ համար: Այս հարցումը պատասխան կ'ուզէր: Մարդուն ամբողջ միտքն զբաղեցուց պատասխան մը գտնելու համար: Այժմ երեւցաւ մտաց այն հետաքննող հակամիտութիւնը առանց որոյ անկարելի էր մեծ դիւտեր գիտութեան ու է ճիւղի մէջ կամ մեծ յայտնութիւններ հոգեւոր բաներու մէջ: Դրութեան մը մեծ գաղափարները և սկզբունքները

չեն պարզուրի այն ատեն երբ մարդիկ կը տեսնեն և կը շօշափեն արտաքին առարկաները, այլ երբ կը թողուն առարկաները և միտքը կը դարձունեն բոլոր հաւաքեալ իրողութեանց քննութեան:

Երբ ֆրիստոս մեռելներէն յարութիւն առնէն ետքը երկինք համբարձաւ, այն ատեն աշակերտք սկսան խորապէս մտածել այն բաներուն վրայ զորս, ինչպէս Յովհաննէս, անոնցմէ մին, կ'ըսէ, իրենց աչքերովը տեսան և իրենց ձեռքերովը շօշափեցին (Ա. Յովհ. Ա. 1): Եւ այն ատեն էր որ Աստուծոյ Հոգին անոնց վրայ եկաւ յայտնութեան մեծ զօրութեամբ: Իրենց վարդապետին խոստման համաձայն՝ Հոգին առաւ այն բաները որ ֆրիստոսի կը վերաբերէին և անոնց ցոյցուց: Սնոր կեանքը, մահը, յարութիւնը, համբարձումը, միջնորդութիւնը և ասոնց նշանակութեան մասին Սնոր տուած բոլոր բացատրութիւնները Հոգւոյն շնորհիւ մեկնուեցան և անոնց միտքերուն պարզուեցան:

Եւ ոյս կը թելադրէ ուրիշ կարեւոր իրողութիւն մը թէ Հոգւոյն պաշտօնն էր յայտնել ֆրիստոսի կենաց դէպքերուն նշանակութիւնը: Աստուծոյ ծրագրին համաձայն՝ Որդին մարդոց աչքին առջևէն անցաւ մարմնի մէջ, տառապանք քաշելով, անօթեակով, ծարաւելով, մեռելով, վերստին յարութիւն առնելով և երկինք համբառնալով: Հոգւոյն պաշտօնն էր առնուլ այս դէպքերը, յայտնել անոնց ամբողջ նշանակութիւնը և անոնց վրայ հիմնել Աւետարանի չէնքը: Պօղոսի, Պետրոսի և Յովհաննէս աստուածաբանութիւնը, որ բացատրուած է իրենց թուղթերուն մէջ, է Հոգւոյն Սրբոյ պաշտօնին կատարումը:

Սակայն Հոգւոյն այս գործը շարունակական է: Ամէն աեղ զոյգացող հոգիներու կը յայտնէ ֆրիստոսի մահուան նշանակութիւնը, անոնց ցոյցներով Սնոր քաւարար արեան զօրութիւնը և հաւատով արդարացման կատարելութիւնը: Առաքելոց վարդապետութիւնը կանգուն կը մնան որովհետեւ Հոգին Սուրբ կը յայտնէ և կ'երաշխաւորէ անոնց ճշմարտութիւնը: Ֆրիստոս անկեան քարն է, Հոգին՝ ճարտարապետը:

ԱՐԱՐՁԱՆԻՔԵՆՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՐԱՀԱՄ
6.

[Խմբագրակազմ]

ԱՐԱՐՁԱՆԻՔԵՆՆ ՊԵՏԱԿԱՆ

Ասորական տախտակներ գտնուած են որ արարչութեան պատմութիւնը կ'ընեն: Այս գրութիւնը շատ հին ժամանակէ մնացած են և ինչ ինչ նկատմամբ կը համապատասխանեն աստուածաշնչական պատմութեան: Սակայն զաղափարի բարձրութեան մասին անկէ շատ վար կը մնան. շատ աստուածներու վրայ կը խօսին եւ տղայա-

կան գործեր կը վերադրեն անոնց այնպէս որ դրեթէ տարբերութիւն չունին հեթանոսական հասարակ առասպելներէ: Վասն որոյ յայտնի է թէ Մովսէս այդ գրութիւններէն քաղած չկրնար ըլլալ իւր պատմութիւնը, ինչպէս ուրեք կը կարծեն: Կարելի է որ արարչութեան պատմութիւնն հնագոյն ժամանակներէ աւանդութեամբ յաջորդ սերունդներու անցած ըլլայ: Եթէ ուղիղ ըլլայ այս, ուրեմն պատմութիւնն աղաւաղեալ ձեւով կ'երեւի ասորական տախտակներուն մէջ, մինչ Մովսէս ներշնչուած էր ուղիղ պատմութիւնն ընելու:

Սրարչութեան պատմութիւնը գրուած է Ծննդոց առաջին գլխոյն մէջ, որում պիտի դարձունենք մեր ուշադրութիւնը: Երկրիս վիճակը, որ կը նկարագրուի երկրորդ համարին մէջ, ամենէն տխրադիցիկն է զոր կրնանք երեւակայել: Երկրորդ ոչ միայն «անձեւ ու պարապ» էր, այլ ծածկուած էր անթափանցելի խաւարով: Միակ յուսատու պարագան այն էր որ «Աստուծոյ Հոգին ջուրերուն վրայ կը շարժէր»: Յամաք չկար, այլ միայն պղտոր ջուրի ամայի տարածութիւն մը: Ոչ մէկ նշան կը կանխաձայնէր այն կեանքը եւ գեղեցկութիւնը որովք երկրորդ պիտի դարձարուէր, ի բաց առեալ սա իրողութիւնը որ Աստուծոյ զօրութիւնն ի գործ կը դրուէր: «Աստուծոյ Հոգին» երրորդութեան երրորդ Անձին համար ըսուած է, այլ կը նշանակէ Աստուած որ Հոգի է: Դիւտոյն մնացեալ մասին մէջ կը ցոյցուի աստուածային այս Հոգւոյն շարժման կամ աղբեցութեան արդիւնքը:

Առաջին օրուան գործն էր (համար 3-5) լուսոյ ստեղծումը: Երկնային մարմիններն արդէն գոյութիւն ունէին, վասն զի առաջին համարը կ'ըսէ թէ անոնք «սկիզբէն» ստեղծուեցան: Սակայն այնպիսի խիտ գուրշի մը, հաւանօրէն մնասակար կազերով խառնուած, կը պատէր երկիրը որ լուսոյ ճառագայթները երբեք չէին կրնար անցնիլ անկէ: Երկրիս երեսին համար լոյսը գոյութիւն չունէր: Հաւանօրէն լոյսն այս առաջին օրը երկրիս վրայ բերուեցաւ գոլորշիին մասնակի փարատմամբ, այնպէս որ երկնային մարմնոց լուսոյն մէկ փոքր մասը կրնար զայն թափանցել: Կարելի է նաեւ որ երկրին տրուեցան լուսատու յատկութիւններ, որոց արդիւնք է, հիւսիսայգը: Սակայն ցերեկի եւ գիշերուան յաջորդութիւնը կը ցոյցնէ թէ այս լուսոյն գէթ մէկ մասն արեգակէն կու գար: Բայց սրբազան մատենագիրը երբեք չըսեր թէ լոյսն ո'ւրիշ կու գար: Ինչ աւելի վսեմ է քան «Լոյս ըլլայ» խօսքը: Այս լոյսը բնական աղբււր մը ունէր, բայց անոր իսկական պատճառն էր Ամենակարողին անդիմադրելի հրամանը:

Երկրորդ օրուան գործն էր (համար 6-8) մթնոլորտին ստեղծումը: Հեղուկ եւ կաշային վիճակի մէջ եղող ջուրերը յառաջագոյն դատուած չէին: Խիտ ամպերը կը հանգչէին ծովուն երեսը, վասն զի չկար զայնս վեր բռնող բան: Այժմ երկիրը պատեցաւ այն զարմանալի եւ թափանցիկ վերարկուով զոր օդ կը կոչենք, եւ միջոց մը կազմուեցաւ ամպերուն եւ ծովին միջեւ: Հոս «երկինք» բառն աւելի անձուկ իմաստով գործածուած է քան առաջին համարին մէջ:

Երրորդ օրուան գործը (համար 9-13) երկու տեսակ էր: Նախ ջուրը ցամաքէն բաժնուեցաւ: Որովհետեւ յառաջագոյն բլուրներ եւ հովիտներ չկային, ամբողջ երկրագունդը ծովով շրջապատուած էր դրեթէ միօրինակ

խորութեամբ: Սակայն փոփոխութիւն մը տեղի ունեցաւ: Երկրագունդի անընդհատ կծկմամբ կամ ուրիշ պատճառաւ մը երկրիս միակերպ կեղեւին վրայ պատառուածքներ բացուեցան, եւ հոս լեռներ բարձրացան, հոն աւազաններ կազմուեցան: Երբ այս գործողութիւնը կատարուեցաւ, ձգողութեան օրինօք ջուրերը հաւաքուեցան աւազաններուն մէջ եւ ցամաքին բարձրագոյն մասերը չոր մնացին: Այնուհետեւ կատարուեցաւ այս օրուան գործին երկրորդ մասը, եւ չոր ցամաքը ծածկուեցաւ խոտերով, կանաչեղէններով եւ ծառերով:

Վայրկեան մը կենալով նկատողութեան առնուեք կատարուած գործերը, որոց քմէնքն ալ հարկաւոր են կենդանական կենաց համար: Կենդանիները լոյս եւ օդ ունենալու են, եւ բաց ի ծովային կենդանիներէ բոլոր միւսները չոր ցամաքի պէտք ունին: Նաեւ ամէն կենդանի ուղղակի կամ անուղղակի կերպիւ բուսական աշխարհէն սնունդ կ'առնու: Առիւծը խոտ չուտեր, սակայն կ'ուտէ եղը, որ խոտով կ'ապրի, այնպէս որ եթէ բուսական աշխարհը չըլլար, թէ՛ առիւծը եւ թէ՛ եղը պիտի ջնջուէին: Այնուհետեւ ինչ զարմանալի կարգադրութիւն է որ տունկը «իր մէջը սերմ ունենայ»: Առանց այս կարգադրութեան քանի մը տարին անգամ մը արարչութեան նոր գործողութեան հարկ պիտի կենար բուսական աշխարհէն պակասածին տեղը լեցունելու համար: Դիպուածը կամ կոյր օրէնքը միթէ գործեց այս հրաշալիքը, որոյ ոչ բացատրութիւնը կրնայ տալ դիտութիւնը եւ ոչ նմանը գործել:

Չորրորդ օրուան գործն էր (համար 14-19) ամպերուն առաւել եւս փարատուիլը: Յառաջագոյն երկնային մարմնոց լոյսը երկրին այնչափ հասած էր որչափ կ'ըլլայ ամպոտ օր մը: Այժմ նոյն իսկ երկնային մարմինները տեսնուեցան: Թերեւս այս ամէնը Մովսէսի առջևէն անցան իբրեւ համայնապատկեր մը: Նա տեսաւ զայնս ինչպէս իրեն երեւցան եւ ինչպէս պիտի երեւէին արարչութեան առեւ երկրի վրայ բնակողին, եթէ այսպիսի անձ մը ըլլար:

Հինգերորդ օրուան գործն էր (համար 20-23) ձուկերուն եւ թռչուններուն ստեղծումը: Որովհետեւ ծովը ցամաքէն առաջ կար, բնական էր որ ծովային անասուններն ամենէն առաջ ստեղծուէին: Մթնոլորտն ալ ցամաքէն առաջ ստեղծուեցաւ, եւ զարմանալի չէ որ «երկինքի թռչունները» ցամաքային անասուններէ առաջ կու գան: Հոս Ծննդոց գրքին պատմութիւնը կը հաստատուի Երկրաբանութեամբ: Կիբէ կը գրէ. «Մովսէս արարչութեան գործողութիւնը կը նկարագրէ իբրեւ աստիճան առ աստիճան կատարուած բան մը, եւ կը յիշէ այն կարգը որով կենսաւոր իբր երեւցան — բոյսեր, ձուկեր, թռչուններ, ցամաքային կենդանիներ, մարդ: Երկրաբանութիւնը բնութիւնն ուսումնասիրելով նոյն եղրակացութեան հասած է անկախօրէն: Մովսէս ուրիշ ստացաւ այս բոլոր դիտութիւնը:»

Վեցերորդ օրուան առաջին մասին մէջ (համար 24 եւ 25) Աստուած ստեղծեց ցամաքային կենդանեաց երեք տեսակները — խոտակեր կենդանիները, զեռունները եւ զաղանները: Կրնայիք ակնկալել որ ընտանի եւ ուրիշ խոտակեր կենդանիներն ամենէն վերջը յիշուէին քանի որ ցամաքային կենդանեաց ամենէն ազնիւ եւ յարգել տե-

սակն են, սակայն անոնք պարտէին դա-
ղաներուն ստեղծութիւնն առաջ կենալ իւ-
րեւ անոնց որս :

Այս պատմութեան մէջ «Աստուած ըսաւ»
եւ «Աստուած տեսաւ» խօսքերը յաճախ
կը պատահին, բայց դիտենք որ ասոնք գոր-
ծածուած են պատմութիւնն առաւել հասկը-
նալի ընելու համար մարդոց : Անշուշտ գի-
տենք թէ Աստուած պէտք չունի ձայնով
խօսիլ իւր կամքն ի գործ դնել տալու հա-
մար, ոչ ալ տեսողութեան գործարանի պէտք
ունի զգալու համար : Քսանեւ վեցերորդ
համարին մէջ նոր երեւոյթ մը կը տեսնենք :
«Եւ Աստուած ըսաւ, Մէջ պատկերին ու
Քր նմանութեանը պէս մարդ ընենք» : Կը
կարծուի թէ յոգնակի ձեւը կ'ակնարկէ
Աստուածութեան Երրորդութեան :

Աստուծոյ պարկէշ կը նշանակէ Աստուծոյ
իմացականութիւնը եւ սրբութիւնը : Առա-
ջին մարդն ստեղծուեցաւ բանաւոր եւ ան-
մեղ, իւր Արարչին նման : Քսանեւ Խօսքե-
րորդ համարէն կը սորվինք թէ կնոջ ստեղ-
ծումը վեցերորդ օրուան գործին մէկ մասն
էր : Յաջորդ դուռը կը նկարագրէ անոր
ստեղծման եղանակը : Այն իշխանութիւնը
զոր Աստուած մարդուն տուաւ երկրի վրայ
(համար 28) թերեւ երբեք ինքզին պիտի
չենթարկուէր, եթէ մարդ անմեղ մնար : Քա-
ղաքակրթութեան յառաջդիմութեամբ դա-
ղաները կը ջնջուին կամ կը սորվին մար-
դէն վախճալ, շուրջ զօրութեան ու երկը-
տրականութեան նման անկենդան ոյժեր
առաւել քան դառաւել դիրենք կը յայտնեն
մարդուն :

Որչափ որ կ'երեւի գլխոյն վերջին համար-
ներէն, դրախտին մէջ Ագամայ եւ Եւայի
կերակուրը բոլորովին բուսական էր :

ԿԻՐԱԿԻ ՄԸ ՅԱՅՁԵՆԱԽ

(Կերկրէ- Է. Թալուր)

Մարտինոս Լուտեր իւր մանկութեան
քանի մը տարիներն անցուց յԱյգէնախ,
գեղեցիկ հին քաղաք, որոյ հիմնարկութեան
թուականը կը սկսի տասներորդ դարէն :
Այգէնախի փողոցներն են մաքուր : Լայն
վաճառանոց մը ունի, եւ քաղաքին պա-
րիսպները կը փչին, կը ցածնան, կը չքանան
հետզհետէ : Մերձակները կան շատ մը հին
բերդեր, բայց ամենէն հետաքրքրականն եւ
կարեւորագոյնն է Վարթպուրկ, ուր Լու-
տեր անցուց տարի մը՝ ծածկուած եւ
ծպտեալ :

Կիրակի առաւօտ մը լուտերական եկե-
ղեցւոյ մը մէջ կանուխ պաշտօն կատար-
ուելէ ետքը, գացինք Վարթպուրկ որ քա-
ղաքէն դուրս բլրոյ մը վրայ կը կենայ :
Վարթպուրկ կառուցուեցաւ յամին 1070,
ի ձեռն «Յատկող» մականուանեալ Լուտ-
վիկի : Սա էր լանտկրաֆ (կոմսի աստիճան
իշխան) բոլոր այն դաւառին, եւ օր մը
մինչ որսորդութիւն կ'ընէր, իսկոյն եկաւ
լեռան կատարը եւ սքանչանալով տեսա-
րանին գեղեցկութեան վրայ, բացագանչեց,
«Սպասէ, լեռ, դու պիտի ունենաս բերդ
մը» : Այս պատճառաւ կոչուեցաւ Վարթ-
պուրկ, որ կը նշանակէ, Սպասէ, բերդ :

Այժմու տէրը վերստին կառուցած է զայն
եւ նորոգ կահաւորած, այնպէս որ կը ներ-
կայացունէ երկոտասներորդ դարու աւա-
տական բերդի կամ գղեցկի մը հաւատա-
րիմ պատկերը : Պարիսպները պճնաղարդ-
եալ են գեղեցիկ նկարներով եւ վաղեմի
զրահներով : Նկարները կը ներկայացունեն
տեսարաններ Հունգարիոյ Սը. Եղիսաբեթի

կեանքէն, որ էր դուստր Հունգարիոյ Անդ-
րէաս Բ. Թագաւորին եւ սերունդ Հուն-
գարիոյ այն Սը. Մարկարեթին որ մետա-
սաներորդ դարուն եղաւ Թագուհի Սկով-
տիոյ :

Եղիսաբեթ նշանուեցաւ Թուրինկիոյ Լուտ-
վիկ լանտկրաֆին երբ դեռ չորս տարեկան
էր, եւ անուեցաւ Թուրինկիոյ պալատը,
ուր դաստիարակուեցաւ իւր ապագայ ա-
մուսնոյն ծնողաց խնամոց ներքեւ : Անդըս-
տին իւր մանկական մատաղ հասակէն կը
ցուցնէր մեծ զգուշաց սովորական հաճո-
յից դէմ եւ նուիրեց իւր անձը կրօնական
պարտականութեանց եւ ողորմութեան
գործերու : Տասնեւչորս տարեկան հասա-
կին մէջ ամուսնացաւ, եւ կ'ըսուի թէ ի
սկզբան նորա այրը համակիր էր նմա ժամին
նորա կրօնասիրութեան : Ժամանակ մը մեծ
երաշխութիւն եւ սով տիրեց ի Թուրինկիա
եւ բնակիչներէն բազումը հիւանդացան եւ
մեռան : Եղիսաբեթի այրը թոյլ էր տա-
ր նմա բան մը ընել ի նպաստ նոցա : Բայց
Եղիսաբեթ օր մը ծածկաբար դուրս ելաւ
գղեցկէն գեղացւոյ հանգրձներ հագած,
իրեն ընկեր ունենալով սպասաւոր կին մը
միայն : Իւր երկայն սպիտակ գոգնոցին մէջ
կը կրէր հաց, միս եւ հակիթ : Գեղ իջաւ,
եւ հակառակ իւր ծպտեալ ինկուռն, Ժո-
ղովուրդը իսկոյն ճանչցաւ զնա եւ եկաւ
բազմութեամբ խռնեցաւ անոր շուրջը,
փոքրիկ մանուկներ կը փարէին անոր շը-
ջագոյնտին, այնպիսիք որ շատ հիւանդ
իշխուով կարող էին ոտքի վրայ կանգնիլ,
կը դրուէին անոր ոտքը, եւ ամէնքը օր-
նութիւններ կը տեղային բարի լանտկրաֆ-
ուհւոյն գլխուն :

Յանկարծ, մինչ նա կը կենար հոն, ահա
լանտկրաֆը ձի հեծած փողոցէն վար կ'իջ-
նէր : Իրեն կը հետեւէին իւր ասպետը եւ
խուժք մը որսական շուներ : Նա եւս
ճանչցաւ իւր կինը եւ զնաց դէպի նա :
Լանտկրաֆուհին Եղիսաբեթ իսկոյն ամ-
փոփեց իւր գոգնոցը, ծածկելու համար ինչ
որ ունէր անոր մէջ, բայց լանտկրաֆն աղա-
ղակեց, «Ինչ ունիս գոգնոցիդ մէջ, տես-
նեմ» : Նա թող տուաւ որ ինչոր գոգնոցը,
եւ ահա, սքանչելիք սքանչելեաց, ըստ ա-
ւանդութեան, փոխանակ հացի եւ մօի՝
գոգնոցը լի էր կարմիր վարդերով : Լանտ-
կրաֆն այնպէս շարժեցաւ հրաշքէն որ
տարբեր մարդ մը եղաւ այդ Ժամէն եւ եր-
բեք նորէն չճանաց արգելի իւր կինը ողոր-
մութեան գործերէ, այլ մանաւանդ կ'օգնէր
նմա բոլոր բարեսիրական գործոց մէջ :

Քանի մը տարի աւելի յետոյ Լուտվիկ
միացաւ Խաչակրաց հետ : Երբ Եղիսաբեթ
անոր երթաք բարեաւ ըսաւ գղեցկին դրան
քով, վերջին անգամն էր որ կը տեսնէր
զնա, վասն զի Լուտվիկ երբեք չհասաւ
Սուրբ Երկիրը, այլ մեռաւ տեղէն յՕթ-
րանթոյ : Ուստի Եղիսաբեթ մնաց տէր
Վարթպուրկի եւ Թուրինկիոյ : Իւր տագըր
(ամուսնոյն եղբայրը), որ էր անկարգ մարդ
մը, երբ տեսաւ զԵղիսաբեթ այսպէս ան-
պաշտպան վիճակի մէջ, զրկեց զնա իւր
կալուածներէն առարկելով թէ կը վատնէր
զայն ողորմութիւն տալով, եւ վանեց ար-
տաքսեց գղեցկէն զնա եւ նորա երեք փոք-
րիկ զաւակները : Ժամանակ մը անոնք
թափառեցան աստ եւ անդ մեծ չքաւորու-
թեան մէջ, մինչեւ որ Եղիսաբեթի մօրեղ-
բօր խնամոց ներքեւ մտան : Սա դրացի
պարոնայց օթանդակութեամբ վերահաստա-
տեց զԵղիսաբեթ նորա իրաւանց վրայ, նո-

րա փոքրիկ որդին, Հերմանը, Ժառանգ հըռ-
չակելով գահուն : Բայց պալատին կեանքը
շատ չէր յարմարեր Եղիսաբեթի : Այն ինչ
իւր որդին բաւական մեծցաւ իւր գործերը
վարելու չափ, թողուց Վարթպուրկը եւ
զնաց քաջուեցաւ Մարպերկի վանքը ուր
անցուց իւր կենաց մնացեալ մասը բարե-
գործութեամբ : Մահուանէն չորս տարի
յետոյ Պապը, բաղմամբ հրաշիցն համար
որ կը հաւատացուէր թէ տեղի կ'ունենա-
յին նորա գերեզմանին վրայ, ի թիւս սրբոց
դասակարգեց զնա, որ յօրէ անտի կը ճանչ-
ցուի Սը. Եղիսաբեթ անուամբ :

Աւանդութեամբ ալեւորեալ սոյն այս
վաղեմի գղեցկը կամ բերդն էր ուր մտաւ
Լուտեր յամին 1521 մարտ ամսուն : Կըր-
նանք երեւակայել թէ Սը. Եղիսաբեթի այն
հին պատմութիւնը որ ընտանի էր նմա
իւր մանկութեան հասակին մէջ, տակաւին
քաղցրութիւն եւ նշանակութիւն ունէր
յաշս նորա, վասն զի տակաւին իսպառ
բաժնուած էր կաթոլիկ Եկեղեցիէն : Մինչ
Լուտեր կը դառնար Վորմսի Աւագածող-
վէն, ձերբակալուեցաւ եւ տարուեցաւ
Վարթպուրկ : Կեղծ յարձակում էր նորա
կրածը զոր գաղափարած եւ կարգադրած
էին նորա բարեկամք իւր իսկ համակա-
մութեամբ : Վասն զի յիշեալ Աւագածո-
ղովին մէջ դատապարտուեցաւ նա որ բո-
լոր պետութեան մէջ ոչ ոք տայ նմա կե-
րակուր կամ պատասպարան : Եւ ով որ Տը-
Մարտինոս Լուտերի այգորինակ օգնութիւն
մը ընէր, պիտի պատժուէր մահուամբ :
Ուստի տասն ամիս փակուեցաւ Վարթ-
պուրկի մէջ, եւ անոր բարձունքէն վար
կը նայէր իւր մանկութեան բնակավայրին
վրայ որ այն ձորին մէջ կը գտնուէր, եւ
անկէ դուրս՝ Թուրինկիոյ անտառին վրայ
ուր շատ անգամներ թափառած էր իւր պա-
տանեկութեան ժամանակը եւ երբեմն գիշերն
անցուցած էր անխաղճին կրակին քով :
Որպէս զի չճանչցուէր, թողուց որ աճէր
երկարէր մօրուքը, մէկ կողմ դրաւ իւր
կրօնաւորական սքեմը (զգեստները) եւ փո-
խանակ անոր հագաւ ուրիշ զգեստ : Սուրբ
շատ անհանգիստ կ'ընէր զնա, վասն զի
Գէորգ Ապետ — ինչպէս կը կոչուէր Լու-
տեր իւր ծպտեալ վիճակին մէջ — աւելի սո-
վոր էր գրիչ շարժել քան սուր :

Այս ժամանակ էր որ, երբ Լուտեր ար-
տաքին աշխարհի հետ կը հաղորդակցէր
նամակներու միջոցաւ միայն, սկսաւ իւր
կարեւորագոյն գործոյն — Աստուածաշնչին
Գերմաներէնի թարգմանութեանը : Գրեթէ
աւարտած էր Նոր կտակարանը մինչ կը
գտնուէր ի Վարթպուրկ : Նաեւ հոն շա-
րադրեց իւր գեղեցկագոյն երգերէն շատը :
Երբ մարդ կը նայի բերդին զօրաւոր պա-
տերուն եւ աշտարակներուն վրայ որք եր-
բեմն էին հզօր, տարակոյս չունենար թէ
ուստի՝ եկաւ նորա սա երգին ներշնչումը,

Աստուած մեր բերդ է հաստատուն,

Եւ է հզօր պաշտպան մը :

Սենեակը յորում նա կ'աշխատէր, բեր-
դին հնադոյն մասերէն մին է, սեպագեալ
կատարին վրայ կախուած, եւ կը նայի
փոքրիկ վանդակապատ պատուհանէն՝ չքեղ
տեսարանի մը վրայ : Հին կահ կարասիներ-
էն շատը տակաւին կը մնան այնպէս՝ ինչ-
պէս երբ Լուտեր կը գործածէր զայնս, եւ
անդ հաւաքուած են նորա բազում յիշա-
տակները եւ անձնական գաջերը : Նորա
հին մահճակալը, կաղնեփայտէ կոշտ բան
մը, կը կանգնի սենեկին անկիւնը, պարզ :

ծանր սեղան մը, դարուց հոլովմամբ մաշած եւ սեւցած, կը կանգնէր Լուստերի եւ նորա ծնողաց կենդանագիրներուն տակը. անոր կուշտը կայ ուղիղ դիրքով ոչ հանգստաւէտ աթոռ մը, որոյ մէջ նստայ եւ դրի ոտուքներս անոր պատուանդանին վրայ, որ է փայտի կոճղ մը Թուրինկիոյ անտառաց մէկ կաղնիէն կտրուած. եւ ջանացի երեւակայել թէ Լուստեր ի՞նչ զգացումներ կ'ունենար արդեօք մինչ կը նստէր հոն՝ մտածելով իւր բարեկամաց վրայ նաեւ այն մեծ չիփթութեան եւ վրդովմանց՝ որ տեղի կ'ունենային արտաքին աշխարհին մէջ:

Մեկնեցանք փոքրիկ ննջասենեկէն եւ ուրուռն սանդղէ մը իջանք գաւիթը եւ յետոյ մտանք զոգնակին պարտէզը: Սա բոլորովին պծնազարդեալ էր ակնհասձոյ սիրուն ծաղիկներով՝ ամառնային արեգական պայծառ ճառագայթից մէջ, կը մտածէի թէ ո՞րչափ անգամներ եղիսարեթ, կաթոյիկ սուրբը, եւ Լուստեր, բողբոջական Բարեկարգիչը, քալած պտըտած էին այն նոյն պարտիզին մէջ, եւ կ'ըսէի իւրովի թէ արդեօք ծաղիկներն այսպէս քաղցրահոտութիւն կը բուրդէին, եւ երկինքն այսպէս կապոյտ կ'երեւէր անոնց եւս այն հեռաւոր աւուրց մէջ, ինչպէս ինձ՝ անցեալ տարի ամառուան այն պայծառ օրը: Ծաղկէփունջ մը չինցի Վարթպուրկի պարտէզէն, եւ անոր չորցած եւ թօշնեալ ծաղկունք կը յիշեցունեն ինձ թէ թէպէտ երկրաւոր բոլոր բաները կը թարշամին կը չորանան եւ կը կորսուին, սակայն բարի գործոց յիշատակը յաւիտեան կը մնայ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԿԵԱՆՔ ԹԻՊԵԹՅՈՅ

Լէւեր Առաջին մէջ Օր. Իզապէլա Պիշըրի քանի մը շատ կարեւոր տեղեկութիւններ կու տայ իւր ուղեւորութեան առթիւ ի Թիւպէթ որ Ասիոյ անմատչելի եւ դուռն ուրեք այցելութիւն ընդունող անկիւնն է:

Ընտանեկան կեանքը, կ'ըսէ, կը ներկայացունէ ինչ ինչ հետաքրքրաշարժ կերպարաններ: Աղջկան մը ամուսնական խնդրոյն մէջ նորա երիցագոյն եղբայրն աւելի ձայն ունի քան ծնողքը: Երիցագոյն որդին հարսը կը բերէ իւր հօր տունը, բայց այսինչ տարիքին մէջ ծերունիք կը քաշուին փոքրիկ տուն մը. եւ երիցագոյն որդին աէր կ'ըլլայ հայրենի ժառանգութեան եւ ձեռք կ'առնու ընտանեկան գործոց ղեկը: Ես ոչ ուրեք յԱրեւելոյ պատահած եմ նմանօրինակ սովորութեան: Դժուարին է նկատել Թիւպէթցւոց կեանքը, իւր բոլոր հրապոյրներով եւ ղեղնութեամբը, իրեւ ընտանեկան կեանք, վասն զի Պոտտոյականութիւնը, որ իւր մէջ կը բովանդակէ միանշանական կեանք եւ սովորաբար ամուրիութիւն տասնեակէ հազար անձանց՝ համադրւած հարիւր քսան հազար բնակչաց մէջէն, աւելի եւս կը զսպէ բնակչաց աճումը՝ ուտելեաց սակաւութեան պատճառաւ, տրամագրելով խտիւղ գործադրել բազմաթիւութեան (այսինքն է՝ կնոջ մը շատ ամուսիններ ունենալու) գրութիւնը, թոյլ տալով ամուսնանալ երիցագոյն որդւոյն, հօղին ժառանգին միայն, մինչ հարսը նորա բոլոր եղբայրները կ'ընդունի իրեւ ստորին կամ ստորակարգ ամուսիններ. այսպէս ամբողջ ընտանիքը կցելով հողին եւ ընտանեկան յարկի ծառին, իսկ զաւակները կը նկատուին օրինաւոր ստացուած երիցագոյն որդւոյն դոր նոքա կը կոչեն «Մեծ հայր», եւ անոր եղբայրները՝ «Փոքր հայր»:

Յամառ հաստատամութիւնը, հիմնեալ ինչպէս կրօնական՝ նոյնպէս եւ անտեսական սկզբանց վրայ, չթողուլ այս հին սովորութիւնը, ամենէն անուրի խոչն է Թիւպէթցւոց զԲրիտանիոյութիւն ընդունելու ճամբուն վրայ: Կանայք սերտիւ կը յարին անոր: Կ'ըսեն, «Մենք երեք, չորս մարդ ունինք մեզ օգնող փոխանակ միայն», եւ կը ծաղրեն եւրոպական միամտութիւն կեանքին «տրամարութիւնը եւ միաձեւութիւնը»: Կին մը ըսաւ ինձ, «Եթէ միայն մէկ այր ունենայի, եւ նա մեռնէր, այրի կ'ըլլայի. եթէ ունենամ երկու կամ երեք, երեք չեմ ըլլար այրի»: «Այրի» բառը նախատական անուն է անոնց մէջ, եւ նախատելու համար կը տրուի թէ՛ անասնոց թէ՛ մարդոց: Զաւակունք կը մեծնան եւ կը կրթուին ինեղ շատ հնազանդ՝ հարց եւ մօր եւ հողածու՝ փոքրիկներու եւ արջառոց: Ծնողական սէրը զօրաւոր է: Արք եւ կանայք կը ծեծեն զիրար. բայց ամուսնալուծում յայնժամ տեղի կ'ունենայ երբ ծայրագոյն աստիճանի հասնին ամուսնոց մէջտեղ կոխները եւ ծեծկըւուքները:

Դիւղի մը այր եւ կին մարդիկ սովոր են ժողովի երբ հարս մը կը մանէ իւր այրերուն տունը, եւ իւրաքանչիւր նուիրել անոր երեք ուղիքի (36 դահեկան): Թիւպէթցի կինը երեք չծախսեր այս նուէրները անձնական զարդարանաց համար. յառաջ կը նայի ապագային, խորհելով թէ գուցէ պէտքեր պիտի ունենայ կամ կարօտութեանց մէջ ինչայ յետ ժամանակաց. ուստի անմիջապէս կը վարձէ արտ մը, որոյ արդիւնքը կ'ըլլայ իւր սեպհականութիւնը, զոր տարուէ տարի կը հաւաքէ կը դիպէ ուրոյն ամբարանոցի մը մէջ, որպէս զի չքաւոր վիճակ չունենայ եթէ բաժնուի իւր ամուսնին:

ԱՅԼԵԻԱՅԼԷ

Ի Շիքակոյ 1891 նոյեմբեր 18ին փոքրիկ աղջկան մը մարմինն այնպէս չարաչար պրեցաւ որ հարկ եղաւ կտրել անոր երկու բաղուկներն ալ, անոնց արմատէն թողնով երեքուկէս մատնաչափ մաս միայն: Մանուկը անմայր մնացած ըլլալով յանձնուած էր Մանկանց Տան Ընկերութեան: Գուժար մը հայթայթուեցաւ անոր պէտքերն համար, եւ ի մէջ այլոց Թրուէքս, Կրին եւ Ընկերութեան զիմում եղաւ հանգանակութեան համար: Ի պատասխանի ընկերութիւնը խոստացաւ աղջկան համար չինեղ տալ «Լեփթ»-է բաղուկներ մասնաւոր ձեւով: Հարկ եղաւ քանի մը ամիս փորձեր ընել, եւ ինչ ինչ յատակաձեւեր մերժուեցան, բայց ի վերջոյ յաջողութիւն ձեռք բերուեցաւ. եւ բաղուկներն այնպէս լաւ շինուեցան որ մանուկը մինչեւ անգամ կարող է զիր գրեկ անոնցմով: Բաղուկները եւ ձեռաց թաթերը շինուած են «Լեփթ»-ի նուրբ թերթերէ: Ունին բնական ձեռաց բոլոր յօդուածները, բայց ի դաստակէն (պէլէ+): Մատները կը կառավարուին զսպանակներով որոց իւրաքանչիւրը կը շարժի ուրոյն ուրոյն: Զեռաց թաթերը եւ բազկաց առաջակողման կիսոց վարի մասերը շարժական են զաստակին եւ արմուկին մէջտեղը կէտի մը վրայ: Այս արուեստական ձեռքը ունի կարգ մը լարեր եւ ճախարակներ. որք միացած են կոնակէն անցնող ժապաւէններով:

—Կատունները երբեմն միջոց եղած են

կեղծամաշկութիւն հաղորդելու. այժմ հասկըցուած է որ նմանօրինակ ուրիշ ակտի մը եւս հաղորդիչ են: Վիրաբոյժ մը (Կլոսէ Մանչէսթը Կարթէնի թղթակցաց մին) որոշակի հասկցած է թէ տան մը մէջ կարմրեալսա (բլեւէ Խալալը) մտած էր այդ ակտով վարակեալ ընտանիքէ մը եկող կատուի մը միջոցաւ. եւ մինչեւ իսկ կ'ըսուի թէ բժիշկ մը ստուգած է որ ծաղկախոս հաղորդուած է այս կերպով:

—Փայտի ածուխը յարգի է իրեւ վառելանիւթ. բայց ուրիշ նպատակաց համար եւս կը գործածուի, այնպէս որ ամենէն պիտանի բաներէն մին է: Երբ մարմնոյ այրեցուկի վրայ դրուի, կը մեղմացուէ ցաւը. եթէ ժամ մը վրան մնայ, կը թուի թէ այրեցուկը կը բուժի եթէ խորունկ չէ: Աւուրած միտը եթէ չբնապատի անով, կ'անուշայ: Եթէ նեխեալ իրերու կամ մեռած կենդանեաց վրայ թափուի անոր փոշին, կ'առնու անհաճոյ հոտը: Անմաքուր ջուրը կը մաքրուի անով:

—Փրօֆ. Պայըր, Միւնիխցի, խուզարկութիւններ կ'ընէ Աքմինի գերեզմանաց մէջ, եւ եզրագծացի իշխանահայ ոմանց մուսնաներուն վրայ դրած է բազմաթիւ չիւշերով չար (երեսի ներկ) զորս կը գործածէին աղիւտական տիկնայք եւ օրիորդք իւր երեսուն դար առաջ: Վերլուծելով չիւշերուն պարունակութիւնները, հասկցած է թէ ինչ էին անոնց բաղադրութիւնը, եւ այժմ կ'առաջարկէ իւր հետազոտութեանց արդիւնքը ի գործ դնել մեր ժամանակի գեղեցկացուցիչ նիւթոց համար:

—Վերթորիա Թագուհին այժմ կը գլուխուրդէ Անգլիոյ երկարագոյն իշխանութիւն վարող վեհապետաց ցանկին գլուխը: Վերէ Հենրիկոս Գ. էն ալ, որ տիրեց յիսուն եւ վեց տարի երեքասուներորդ դարուն մէջ: Ճշմարիտ է որ ձորճ Գ. Թագաւոր էր յիսունեւինն տարի. բայց նա իւր իշխանութեան տարիներուն մէկ մեծ մասին մէջ հիւանդ էր եւ կառավարութեան ղեկը ձորճ Գ. ձեռքն էր իրեւ խնամակալի:

—Հեռաձայնն այժմ կը գործածեն խորջուրերու մէջ մխրճող սուղակներու պէտքերն համար: Ընկալուչ մը եւ փոխանցիչ մը միացեալ՝ կը հաստատուին սուղակին ականջին մօտը անոր սաղաւարտին ներքի կողմը: Սուղակը իւր գլուխը թիթեակի դարձունելով կրնայ խօսիլ գործւոյն մէջ, եւ կարող է դիւրաւ լսել անկէ ամէն ժամանակ: Քաջայայտ է խոր ծովուց մէջ տեղեկութիւն տալու կամ հրահանգ առնու մասին հեռաձայնին արժանեաց մեծութիւնը: Առաջ հաղորդակցութեան մի միայն միջոցն էր քաշել լար մը:

—Մ. Հենրի անուն Ամերիկացի մը ի Լոնկեոն, Գաղղիոյ մէջ, ամբողջապէս թղթէ ժամացոյց մը շինած է որ կանոնաւորապէս բանած է երկու տարի, ամիսը միայն մէկ վայրկեանէն աւելի չտարբերելով:

—Ըստ Մ. ձորճ է. Ալէքսի Մոսովը կը հաւատան թէ իրենց մեռեալներուն հոգիները ծուխի հետ կ'երթան վեր «Ապիտակ Լեռ»ը երբ նոցա մարմինները կ'այրուին, եւ թէ բոցերուն մէջ նետուած ստացուածները վեր կ'իլին անոնց հետ: Կը հաւատան նաեւ թէ բոլոր մեռնող Մոսովը որոց մարմինք չեն այրուիր, բուրբուր կը փոխուին. եւ երբ գիշեր առնեն կը լսեն բուրբ մը ճիւղ, կը կարծեն թէ մեռեալ Մոսովի մը ոգին է որ նորէն յաշխարհ դարձեր է:

յանկարծ պալատ մը կը կանչուի եւ կ'ըսէ, «Ո՛հ, նոր աշխարհ եկայ»։ Այսպէս պիտի չըլլայ ձեզի ալ երբ յանկարծ այս վիճակին կանչէ զձեզ Աստուած։ Եւ այս բանը Աստուծոյ ծառաները ուրախութեամբ, եռանդով լեցունելու չէ՞։ Արթնցէք, ո՛վ այս յոյսը կրողներ, ո՛վ Աստուծոյ քաղաքին ճամբորդները։ Յոգնեցա՞ք, քիչ մ'ալ համբերեցէ՞ք։ Քիչ մնաց. ահա՛ հեռուէն կ'երևի նոր երկիրը։ Տեսէ՞ք անոր բլուրները, կաթ ու մեղր բխող հովիտները եւ այն որթը ու թղնին որոց տակը ապահովութեամբ պիտի նստիք ու վախճանով մը պիտի չըլլայ։ Ահա ամէն բան կայ, բայց նորոգուած։ Քիչ ատենէն ձեր երկնաւոր Հայրը հրեղէն ձիեր եւ հրեղէն կառքեր պիտի զրկէ զձեզ իւր փառքը մըտցունելու Քրիստոսի քով։ Մէկ կամուրջ մը կայ միայն. մահը։ Ո՛վ դուք որ սրտով այս աշխարհին յարած էք, շատ վախճանու էք. դուք որ մեծ ու նոր տուններ, նոր պաշտօն, նոր դործեր, նոր ստացուածք, նոր հագուստ ունենալ միայն կը վնասէք։ Օր մը ատենք բոլորը պիտի հիշնան։ Ժամանակը շատ բաներ հինցուցած է։ Ո՛ւր են Բաբելոն ու անոր փառքը։ Ո՛ւր են Ասորեստանի տէրութիւնը եւ անոր չէն քաղաքները, եւ այլն։ Եթէ ներսի մարդը չիմուած, նորոգուած է, երանի՛ ձեզի։ Եթէ հիմա չնորոգուիք, մեռնելէ ետքը չէք կրնար նորոգուիլ։ Ուրեմն, նորոգուած, նորէն ծնած էք։ Եթէ նորոգուած ըլլայիք, Աստուած ձեր Հայրը պիտի ըլլար. ու ձեր Հօրը այսպէս պիտի նայիք, Անոր վրայ բնաւ չխորհելով, ձեր հոգը չընելով։ Քրիստոս, ձեր հղբայրը ու բարեկամը, պիտի չյիշէի՞ք։

Ուրիշ հարցում մը։ Կան ձեր մէջը որ կը փափաքին իրենց հին բնութիւնը, ընթացքը ձգել։ Դուք ո՞րն էք. ապուրի համար, շահի մը համար անդրանկութիւնը ծախող, թէ երկնից համար վրայի բոլոր հին մեղսալից բնութիւնը ձգող։ Ո՞ր կերպով նոր էք, ձեր հին բարի ընթացքը ձգելով, թէ հին չար ընթացքը։

Վշտացեալներ, մի կայնիք եւ ձեր առջի ուրախութիւնը եւ երջանիկ օրերը յիշէք, խորհելով թէ երբեմն ինչ յաջող, ուրախ աւտեն մը ունէիք, բայց հիմա ձեր սիրելիին մահը ձեր տունը մտած է։ Ասոնք Աստուծոյ կարգադրութիւններն են որպէս զի զձեզ նոր չնորհներով, սրբութեամբ լեցունէ։ Եւ եթէ դուք իրենն էք, այն ձեր բոլոր վախճանները որոցմէ լալով բաժնուեցաք, որ մը նորէն ձեր գէմը պիտի ելին։ Նիկողայոս կայսեր հարսը, երբ իւր աղջկութեան տունէն, սենեկէն, ծառաներէն լալով բաժնուելով հարսանալու համար Ռուսիա իւր պալատը կ'երթայ, կը նայի որ նոյն սենեակն է. զանազակը կը դարնէ, ձայնը նոյն է, եւ ահա նոյն ծառաները կու գան սենեակ իւր քովը, եւնա։ Արդեօք մինք ինչպէս պիտի տեսնենք զիրար։ Երբ զիրար գտնենք այն նոր աշխարհին մէջ, ինչպէս հին պիտի դայ մեզի այս աշխարհը եւ անոր բոլոր վայելչութիւնը։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԻԿ ՎԻՃԱԿ ԱԿՆԱՅ

Ա. Անցեալ տարի մինչ հետախօսի ճարակման երկիւղը դօրաւոր էր աստ, կազմուեցաւ առողջապահիկ միջոցներ ձեռք առնելու համար մասնախումբ մը, որ տեղեակ լինելով փոքրներու կատարած աւերմանց՝ կարողացաւ կառավարութեան աջակցութեամբ յաղթել ամեն նախապաշարմանց եւ ընել ինչ ինչ առողջապահիկ բարեփոխումներ, որոցմէ մին էր տեղւոյս բոլոր սպանդանոցներն շուկային մէջէն հեռացնել եւ ոչխար-

ներն դնուել տալ Եփրատայ ափանց վրայ, որ Ակնայ ամենէն ցած մակարդակէն կ'անցնի։ Մաքրութեան տեսակէտով սոյն դործ ինքնին թէեւ պարզ միջոց մ'է, սակայն իրադրութեան յոյժ դժուարին էր, որոյ համար քանի մը տասնեակ տարրիներ ջանացած էին, բայց ջանքերն ի դերեւ ելած էին ինչ ինչ մասնակի պատճառներով։ Նորէն օրերս լուրեր եւ հեռագրեր կը տեղեկագրեն հետախօսի ճարակումն արտասահմաններն եւ մինչ իսկ Թուրքիոյ ծովափերէն մի քանի քաղաքներուն մէջ, բայց հոս սկսան ոչխարներն շուկային եւ թաղերուն մէջ իրենց հին վայրերն դնուել։ Անշուշտ մասնաճանապարհ կողմէ առանց մեծ զոհողութեան սոյն փոփոխութիւն տեղի չէր կրնար ունենալ։ Կը խնդրուի որ սպանդանոցներն նորէն տեղափոխուին Եփրատայ ափանց վրայ։

Բ. Ակնայ բնական դիրքը յոյժ նպաստաւոր է մաքրութեան, Անտիտաւրոս լեռանց շղթայից միոյն գագաթայրին վրայ դեռ տեղուած ու նստած լինելուն համար։ Կայ առատ ջուր ամեն ուրեք քաղաքին ու եւ չաղտեղութիւն Եփրատ տանելու, յոյժ նուազ աշխատութեամբ։ Կայ ձոր մը ինկածոր անուամբ, ուր կը հոսին նոյն անունը կրող թաղին բոլոր անմաքրութիւններն։ Եթէ քաղաքապետութեան ժողովը հաճի վրան ծածկել տալ, մեծ պէտք մը հոգացած պիտի լինի։ Գրեթէ անկարելի է այդ ձորի մօտէն անցնիլ։

Գ. Քէմիր Թորպիլոնց թաղը կայ նախապէս ձոր մը ուր եւս միշտ անմաքրութիւնը կը լեցունի։ Ասոր վրայ գոցուելն եւս կարեւոր է եւ միանգամայն անհրաժեշտ։

Դ. Ակնի Ծով կոչուած վայրը մեծ ալ մը կայ, յորմէ կ'օգտի մեծ թաղ մը։ 1881ի մեծ հեղեղը բոլորովին աւերեց աւերչտկեց այդ տեղ։ Զուրն իւր բուն վայրը կորսնցնելով սկսաւ ուրիշ վայրէ բխիլ, սակայն հետը կը խառնուի այն ջուրէն որ անմաքրութիւններն յեփրատ կը փոխադրէ։ Հետեւաբար այդ մեծափարթամ թաղի բնակիչք միշտ աղտեղի ջուր կը խմեն, թէեւ ըստ երեւութին մաքուր կը թուի։ Կը խնդրուի քաղաքապետութեան ժողովէն որ հաճի Ակնի կէօլի յոյժ առատ ջուրէն փորելի բաժին մը հանել այդ թաղի բնակչաց եւ ըստ օրինի ծանրանալ որ հարկ եղած նորոգութիւնք ընդ փոյթ յառաջ տանին նոյն թաղեցիք։

Ե. Ակն քաղաք իւր անուն առած է այն առատ ջրոյ ալէն որ քաղաքին յոնքը կը դնուի։ Այս ջուրէն զատուած է երեք աղօրիք դարձունելու բաւական ջուր, եւ քաղաքին գրեթէ կիսոյն մէջ ճապաղուած է խմելու եւ այլ պիտոյից համար։ Ասոր վրան ալ բաց է ուր յաճախ օրն առանց բացառութեան յիսուն ոտքեր եւ ձեռքեր կը լուացուին եւ քթի ու բերնի անմաքրութիւնք մէջը կը լեցունին։ Այս սովորութեան բարձուելը եւ ջուրին վրան գոցուելը կը խնդրուի։

Զ. Ամբողջ Ակն, յայտնոյս Եփրատայ, իւր շրջակայ գիւղերովը հանդերձ, միայն մէկ հրչէջ դործի ունի, այն ալ բոլորովին ամուսնէն հին մեթոտովը։ Գրեթէ երկուքուկէն ամբոյս յառաջ առաւօտեան արշալոյսին ժամը Յիւն տոնները տան մը մէջէն հրգեհի փոքրիկ նշան մը տեսնուեցաւ, զոր մարելն ընդ փոյթ դործագրելի բան մ'էր։ Այդ թաղ յոյժ մերձն էր քաղաքապետութեան շէնքին։ Ընդ փոյթ մարդ կը զրկուի հրչէջ դործւոյն

ետեւէն։ Հեռաւորութիւնը քանի որ հաղթեց երկու բոպէ կը քաշէր, լուր տրուելէն երկու ժամ վերջը բերուեցաւ դործին։ Միայն այն ատեն անյադ հրգեհն իւր բոցերուն մէջ առած էր երկու յարակից տուններ եւ կողովուտար։ Փափաքելի է որ քաղաքապետութեան ժողովը ունենայ մի քանի հրչէջ դործիներ եւ վարժ խումբ մը զայնս դործածելու համար, եւ քանի որ տուններն մեծաւ մասամբ անջատ եւ քարով շինուած են եւ կը գտնուի առատ ջուր, սոքա միանալով արհեստական ուժին հետ կարեն մեծ բարիք մատակարարել քաղաքին։

Սոյն առաջին հինգ զլխաւոր կէտերը խոնարհաբար կը յանձնեմ Կ. պոլսոյ Առողջապահական Վարչութեան ուշադրութեան եւ վերջինն ալ անկեղծութեամբ կը յանձնեմ տեղւոյս այն բոլոր պաշտօնէից նկատողութեան որոց կը վերաբերի խնդիրը։
Ակն
ՄԱՐԿՈՍ Ե

ՅԻՍՈՒՍ ԱՆՀԱՒԱՏԻՅ ՉԱՄԱՐ

Հոռոմայեցի հարիւրապետին համար նա էր «Որդի Աստուծոյ»։

Յուդայի, մոլեղնեալ յուսահատին, համար էր, «անմեղ արիւն»։

Շփոթեալ Պիղատոսի համար էր առանց յանցանաց մարդը։

Հրեայ պատմիչ Ֆլավիոս Յովսեփոսի համար էր «խմաստուն մարդը»։

Կեղտոսի համար էր հրաշագործ Գալիլէացի Պայրընի համար էր «թէ՛ մարդ եւ թէ՛ Աստուած»։

Նափոյէտնի համար էր «թաղաւոր փրոյ»։

Պորփիրոս կոչեց զնա «բարեպաշտ մարդը»։

Յուլիանոս Ուրացոյի համար էր «աղօթիկ, կուրաց եւ դիւահարաց բուժիչը»։

Ֆրաուտի համար էր «ամենակատարել էակն» որ երբեք ապրեցաւ։

Դաւիթ Շիրաուսի համար էր «կրօնի ամենաբարձր գաղափարական»։

Տիտոյի համար Յիսուսի պատմութիւնը «անդուգական պատմութիւն» էր։

Ֆրանսիս Քոպ ճանաչեց զնա իբր վերանորոգիչ մարդկութեան»։

Բոպէրթ Օուէն կոչեց զնա «անստղծ»։

Ֆ. Բիքանթի համար էր «սուրբ առաջի Աստուծոյ եւ ահարկու՝ դիւաց»։

Բուսոյի համար Գողգոթայի տաճարը էր «մեռնող Աստուծոյ» մը տաճարը։

Թէոտոր Փարքըրի համար Յիսուս էր «պատանին որ զԱստուած ունէր իւր սրտին մէջ»։

Ճոն Սթիւըրթ Միլի համար էր «մարդկութեան առաջնորդը»։

Լէքիի համար էր «առաքինութեան բարձրագոյն տիպարը»։

Բընանի համար էր «մարդոց որդիներուն մէջ ամենամեծը»։

Եւ ո՛հ իցի՛ւ թէ անհատալից կողմէ նուկատեալ կամ վկայեալ այս ամենաբարձր նկարագրի տէր էակը ըլլար մեզ հաւատացելոցս համար «ամենայն յամենայն»։

Պոսթոն
Ամերիկա
Թ. ԲԱՐԵԱՐԻ Գ. ՔԵՄԱԼԵԱՆ

Կ. պոլսոյ-Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութեան աղօթից ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, ժամը 9ին ըստ Թուրքաց, Պայպլէ Հաուսի մատրան մէջ։

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Սեպտ. 25 ըստ Յուլ. և հոկտ. 7 ըստ Լուս., 1893

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պիղմարք իշխանի վերջերս ունեցած հիւանդութեան առթիւ Վիլհելմ կայսեր եւ նախկին նախարարապետին միջեւ փոխանակելու հետադրաց պատճեններն են հետեւեալք.

«Կոնէնց, 19 սեպտ.

«Առ Պիղմարք իշխան, Բիսինկէն

«Եւս հիմա մեծ ցաւով իմացայ թէ Ձեր Բարձրութիւնը վերջերս բաւական ծանր հիւանդութիւն մը ունեցած է։ Որովհետեւ, զոհութիւն Աստուծոյ, նոյն ատեն լսեցի թէ ձեր վիճակը շարունակական բարւոքման մէջ է, այս առթիւ իմ ջերմագին գոհունակութիւնս կը յայտնեմ։ Փափաքելով ձեր բոլորովին ապաքինման եւ ձեր առողջութեան վերահաստատման համար օգնած ըլլալ, կը խնդրեմ Ձեր Բարձրութեանն որ, քանի որ Վարցինի եւ Ֆրիտրիխսթուհի կիկոյն այնքան նպաստաւոր չէ, այս ձեռք բնակիք կեդրոնական Գերմանիոյ մէջ ունեցած զղեակներէս միոյն մէջ։ Արքունեացս հրամանատարին հետ խորհրդակցելէ ետքը Ձեր Բարձրութեան պիտի իմացունեմ այն զղեակին անունը որ ամենէն աւելի յարմար կրնայ ըլլալ։

«Վ.Ի.Լ.Ե.Մ.»

Պիղմարք իշխան հետեւեալ պատասխանը յղկեց.

«Բիսինկէն, 19 սեպտ.

«Առ Վեհ. Կայսրն Գերմանիոյ

«Ամենախորին յարգանք չնորհակալութիւն կը յայտնեմ Ձեր Վեհափառութեանն որ ազնուաբար ցաւակցութիւն կը յայտնէք հիւանդութեանս համար եւ գոհունակութիւն՝ առողջական վիճակիս բարւոքման համար, նաեւ չնորհակալութիւն կը յայտնեմ որ ազնուաբար փափաք կը յայտնէք իմ ապաքինումս զիւրացունել յոյժ նպաստաւոր կլիմայ ունեցող բնակարան մը յատկացունելով ինձ։ Ձեր Վեհափառութեանն ազնիւ զիտաւորութեանց մասին իմ յարգալիք երախտագիտութեանս նուազելուն պատճառ չըլլար երբեք այն համոզումս որ, եթէ Աստուծոյ կամքն է որ ապաքինիմ, այդ ապաքինումս ամենէն աւելի կը սպասուի այն ընտանեկան շրջանին եւ պարագայից մէջ որոց այսքան ատենէ ի վեր սովորած եմ։ Որովհետեւ տկարութիւնս ջղախի է, համամիտ եմ բժշկիս սա կարծեաց թէ, եթէ ձեռն իմ սովորական պարագայից եւ զբաղմանց մէջ անցունեմ, այն ատեն ամենէն աւելի հաւանականութիւն կրնայ կենալ ապաքինմանս, եւ թէ պէտք է զգուշանալ ջղային դրութեանս վրդովումէն, զոր այս ծեր հասակիս մէջ կրնամ ունենալ եթէ Ձեր Վեհափառութեանն ազնիւ բաղձանաց համակերպելով բնակիմ նոր եւ ինձ համար օտար պարագայից եւ ընկերութեանց մէջ։ Փորձ. Շվեյնինկէր առաջին պատեհութեամբ զբաւոր կերպով պիտի պարզէ իւր այս համոզումը, որ նաեւ իմ է։

«Պ.Բ.Մ.Մ.Ք.»

Պիղմարք իշխանի հիւանդութիւնը բաւական ծանր էր։ Նորին Բարձրութիւն հակառակ իւր բարեկամաց խրատին ընդունելութիւն մը տալով խումբ մը փրանք-ֆորթիներու՝ յոգնեցուց ինքզինքը։ Այս պատճառաւ բորբոքում ունեցաւ ձախ թո-

քին մէջ, ինչպէս նաեւ յօդացաւ եւ անքնութիւն։ Հիւանդութեան ծանր աստիճանն անցունելէ ետքը եւս իշխանը ատեն մը գոհնատ եւ շատ տկար էր, սակայն ապաքինութիւնն այնքան յառաջ գնաց որ կարելի եղաւ Բիսինկէնէ Ֆրիտրիխսթուհի տանիլ զնա։

—Վասարի կարգինալ, կաթոլիկ բարձրագոյն եկեղեցականն ի Հոնդարիա, անցեալ շաբթու Վիլհելմ գնաց Փրանց Եոգէֆ կայսեր հրաւիրանօք եւ առանձին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նորին Վեհափառութեան հետ։ Խորհրդակցութեան նիւթն էր անտարակոյս այն օրինագիծը որ կը տրամադրէ քաղաքային պսակը պարտաւորել ընել Հոնդարիոյ մէջ։ Այս օրինագիծը վեց շաբաթ առաջ Կայսեր մատուցուած էր որպէս զի Նորին Վեհափառութիւն զաւա-փար մը յայտնէ օրինագիծին հունգարական Խորհրդարանին ներկայացուելէն առաջ։ Կայսրը դեռ ծանուցած չէ իւր որոշումը։ Եթէ իւր հաճութիւնը չտայ անոր, Հոնդարիոյ նախարարապետ Տր. Վեքերլէ պիտի հրաժարի։

Հոնդարիոյ ելեւմտական վիճակն ալեւկալութեամբ շատ աղէկ է։ Անցեալ տարւոյ հասութիւնը առաւելութիւնը 19,000,000 ֆրորինէ կամ աւելի քան 1,650,000 ոսկիէ նուազ չէր։ Բաց աստի, հոնդարական գանձին մէջ կան նոյնպիսի յաւելեալ գումարներ որ քանի մը տարիներէ ի վեր հաւաքուած են։ Այս նպաստաւոր կացութեան հակառակ դրամական բարենորոգման մէջ թերութիւն մը կայ, ինչպէս կ'երեւի ոսկւոյ գնոյն բարձրութենէն եւ ընդհանրաբար կուսակցութիւնը կը պատրաստուի օգուտ քաղել այս պարագայէն։

—Ռուսիոյ Ներքին գործոց նախարարը Սիպերիոյ գլխաւոր քաղաքաց կառավարիչներուն հրամայած է գործադրել այն կանոնները որ ինչ ինչ սահմաններ կը գծեն Սիպերիա բնակող Հրէից համար։ Սիպերիոյ Հրէաներէն շատեր, մասնաւորապէս Թոմսքի եւ Իրքուցքի մէջ, հարուստ վաճառականներ են, եւ յիշեալ հրամանը մեծ դժուարութեանց եւ վնասուց պատճառ պիտի ըլլայ։ Հրէից մինչեւ հոկտ. 1 (Հ. Տ.) պայմանաժամ տրուած է յորում պարտին կարգադրել իրենց գործերը եւ երթալ որոշուած սահմաններուն մէջ։ Ծառեր Չինաստան, Ճափոն եւ Ամերիկա կը գաղթեն։

—Աւստրիոյ կայսրը, ընկերակցութեամբ իւր եղբոր, Քարլ Լուի արքեղքսին, եւ ուրիշ արքեղքներու, անցեալ շաբթու ինսպրուք գնաց ներկայ գտնուելու համար Անտրէաս Հոֆէրի ի պատիւ կանգնուած արձանի մը մերկացման հանդիսին։ Յամին 1809, «գեղջուկ դիւցազնը», Անտրէաս Հոֆէր, իւր հայրենակիցներն ի դէն կոչեց Թիրոլէ վանելու համար Ֆրանսացիները, եւ արդարեւ մէկէն աւելի անգամ յաղթեց Նափոլէոնի բանակներուն։ Ֆրանսացւոց վրայ առաջին յաղթութիւնը տարաւ Իդէլ լեւան ճակատամարտին մէջ, որմէ ետքը Հոֆէր երկրին տիրացաւ յանուն Աւստրիոյ կայսեր, եւ ժամանակ մը բնակեցաւ ինսպրուքի կայսերական զղեակին մէջ։ Ֆրանսացիք նոր գործը ընդունելով դարձեալ արշաւեցին Թիրոլի վրայ, բայց Հոֆէր երկրորդ անգամ վանեց զանոնք։ Այնուհետեւ, միտ չգնելով թէ Թիրոլ Ֆրանսացւոց դաշնակից Պալիէրացւոց յանձնուած էր, երրորդ անգամ զիմադրեց Ֆրանսացւոց, բայց յաղթութեամբ լեռները վախաւ։ Հոֆէրի

թաքստաւայրն իմաց տրուեցաւ, եւ նա ձերբակալուելով հրացանի բռնուեցաւ։ Թիրոլցւոց աչքին Հոֆէր յայնմհետէ եղած է մարմնացումն Թիրոլի լեռնային վիպական երկրին համար իրենց տաճած սիրոյն։ Եւ առ Կայսրն ու աւստրիական պետութիւնն ունեցած հաւատարմութեան։ Անոր անուանը երգած եւ փառաւորած են անոր մահունէն ետքը ծաղկող բազում նշանաւոր աւստրիացի եւ գերմանացի բանաստեղծներ։

Հոֆէրի արձանը կանգնուած է Իդէլ լեւան վրայ, այն տեղը, ուր նա շահեցաւ իւր առաջին յաղթութիւնը։ Զինուորական փառաւոր հանգէսէ մը ետքը անցաւ Թափօր մը, զոր կը կազմէին ոչ նուազ քան 15,000 թիրոլցի ճարտար նշանաւորներ, որդիք եւ թոռուք այն Թիրոլցւոց որ պատերազմած էին Անտրէաս Հոֆէրի հրամանին տակ։ Թափօրին մասնակցողներէն շատեր հագած էին այն նոյն զգեստները որովք իրենց հայրերը կ'առնած էին 1809ին եւ զորս անոնք իրենց ընտանեաց պահարանէն հանած էին այս մասնաւոր նպատակաւ։ Այս մարդոց շատերուն կ'ընկերանային իրենց կիները եւ աղջիկները, որ հագուած էին դանազան հովիտներուն մէջ գործածուած նկարուն տարազներով։

—Ռուսական նաւատորմին այցելութեան առթիւ Թուրքիոյ մէջ կատարելի հանգէսները չորս օր պիտի տւեն, եւ այնուհետեւ ուսս հիւրերը Փարիզ պիտի երթան։ Մայրաքաղաքին մէջ անոնց ընդունելութիւններ պիտի տրուին նախագահին եւ մէկ քանի նախարարներու կողմէ, եւ բաց աստի անոնց ի պատիւ հանդէս պիտի ըլլայ քաղաքապետութեան շէնքին մէջ, թատերական փառաւոր ներկայացում մը պիտի տրուի Օփէրա թատրոնին մէջ, երկտարական լուսավառութիւններ պիտի ըլլան Մատլէնի եկեղեցւոյն եւ Փլաս տը լա Բոն-քորտ հրապարակին մէջ։

Ինչ որ ֆրանսական հանդէսներուն հակացոյց մը կրնայ համարուիլ տեղի պիտի ունենայ Խաթիւր Բաթանիա նաւահանգստին մէջ, ուր անգղիական նաւախումբ մը պիտի հասնի հոկտ. 11ին եւ հինգ օր պիտի մնայ։ Հակառակ անգղիացի ծովակալին խնդրանաց որ ցոյցեր տեղի չունենան, Բաթանիոյ քաղաքապետութիւնը եւ բնակիչք որոշած են հանդէսներ ընել ի սլաւութիւն անգղիական նաւախումբին։

—Սպանիոյ նախարարապետ Սենեոր Սակասթա քալելու միջոցին ինկաւ, եւ աչքաքանդ մէկ փոքր ոսկրը կ'ոտրեցաւ, նաեւ զարշապարին ոսկրը տեղէն խախտեցաւ։ Նախարարապետին վիճակը վտանգաւոր չէ, եւ կը յուսացուի որ չուտով ապաքինի։

—Բրիտանական Ամերիկայի Վիքթորիա նահանգին մէջ վերջերս նոր ոսկեհանքեր գտնուած են, եւ այս սղատճառաւ մեծ շարժում կը տիրէ հոն։

—Հայկ.թի մէկ մարտանաւը, որով խումբ մը պաշտօնեաներ Տոմինիքայի հանրապետութիւնը կ'ուղեւորէին դաշնագիր կնքելու համար, յանկարծ ընկղմեցաւ։ Մէկ նաւաստի ազատուեցաւ։ Նաւուն մէջ գտնուող միւս 80 անձինք խեղդուեցան։

—Պերլինէ անցեալ շաբթու դարնուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Վիլհելմ կայսր մտադիր է Շուէտի Կոթէնպոլսի քաղաքն երթալ ըստ փափաքանաց Օսքար թագաւորին, որ զՆորին Վեհափառութիւն հրաւիրած է մասնակցել պապականական

որոշորդութեան, որ այս շաբթու տեղի պիտի ունենար այդ տեղւոյն մօտերը եւ որում ներկայ պիտի ըլլային Շուէտի թագաւորը, զահաժառանգ իշխանը եւ շուէտացի ուրիշ բարձրաստիճան անձինք:

—Փարիզի թերթեր շատ կը խօսին Փարիզի կոմսին եւ անոր որդւոյն, Օռլէանի դուքսին, Ջարին կողմէ Ֆրէտէնսպորկի մէջ ընդունուելուն նկատմամբ: Բայց օռլէանեան կուսակցութեան թերթը, Սէյլ, կը հերքէ այն զրոյցը թէ Օռլէանի դուքսն ի մօտոյ պիտի նշանուի ռուս իշխանուհւոյ մը հետ:

—Հունգարիոյ Երեսփոխանական Ժողովոյ դեր-ատենապետ Մ. Պոքրոս վերելակէն ինկաւ մինչ իւր տան երկրորդ յարկը հասած էր, եւ մեռաւ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կ. պոլսոյ մէջ 28 անձինք հետախուռ վարակուեցան եւ 14 անձինք մեռան եօթն օրուան միջոցին: Հիւանդութեան դէպքերն այս շաբթու աւելի ցրուեալ էին մայրաքաղաքի մէջ քան անցեալ շաբթու, երբ վարակուողներուն մեծ մասը իւսկիւտարի մէջ էին: Ֆրանսացի նշանաւոր պատ-
Երեսփոխան Տր. Շանթմէս կը հաստատէ հիւանդութեան մասին առողջապահական յանձնաժողովին արդէն յայտնած գաղափարը, բայց կ'ըսէ թէ հիւանդութիւնը սաստիկ տեսակէ չէ եւ անհետանալու վրայ է: Իբրեւ նոր նախադրուածութիւն բժշկներու հրահանգ տրուած է որ երբ հետախուռ վարակուած հիւանդի մը պատահին, տեղւոյն թաղապետական բժշկին իմաց տան, եւ բոլոր դեղագործներուն հրահանգ տրուած է որ հետախուռ համար տրուած ամէն դեղադրի օրինակը, զայն տուող բժշկին անուան հետ, զրկեն թաղապետական իշխանութեանց: Երեք հակահեղինակ մեքենաներ, որ Եւրոպայ յանձնարարուած էին, մայրաքաղաքի գանապան կողմերը դրուած են: Չմիւսնիոյ մէջ 4 մեռնող եւ 4 վարակուող եղած է չորս օրուան միջոցին: Յաջորդ երեք օրուան մէջ ոչ մէկ վարակուող եղած է, եւ նախապէս վարակուածներէն միայն մէկ անձ մեռած է: Համաճարակին տկարանալուն շնորհիւ գործերն աւելի բարեւոք վիճակ ստացած են քան զոր ամիսներէ հետէ ունեցած էին: Քաղաքին դպրոցներուն բացումը, որ սեպտ. 27ին տեղի պիտի ունենար, հոկտ. 13ին թողուած է: Հետախուռ վարակուած ուրիշ տեղեր են Տէնիզլի, Չմիւսնիոյ կուսակալութեան մէջ, ուր հիւանդութիւնն սկսած է տկարանալ, Միքդէր, Չիֆիր եւ ուրիշ տեղեր Պատրայի կուսակալութեան մէջ, Հիլէ, Հիւսիսէ եւ ուրիշ տեղեր Պաղատաի կուսակալութեան մէջ:

Չմիւսնիոյ կը գրեն թէ քաղաքին թուղի գլխաւոր վաճառականը հեռագիր մը ուղղելով ի կայսերական պալատ խնդրած են որ Չմիւսնիոյ եւ մայրաքաղաքին միջեւ հաստատուած փոստային մեղմացուի:

—Երկուշաբթի առաւօտ տեղի ունեցաւ Էսայեան եղբարք ծախիւք Բերայի մէջ կառուցանելի դպրոցին հիմնարկութեան հանդէսը: Արժ. Տ. Յովհաննէս աւագ քահանայ Մկրեան երկու քահանայից հետ կատարեց հիմնարկութեան օրհնութիւնը: Վարժաբանը պիտի ըլլայ քարուկեր եւ քառայարկ, եւ պիտի բաղկանայ երկու մասերէ, մին մանչերու եւ միւսն աղջկանց համար:

Էսայեան եղբարք իրենց ծախիւք պիտի վերաշինեն նաեւ սոյն վարժարանին մօտակայ Սր. Յարութիւն եկեղեցին, որոյ հիմնարկութեան հանդէսը քանի մը շաբթէն տեղի պիտի ունենայ: Այս արարողութիւն աւելի վառաւոր պիտի ըլլայ, եւ պիտի կատարուի ընդ նախագահութեամբ Ամեն. Խորէն պատրիարք Ալեքեանի:

—Հայոց պատրիարքարանը վերջերս որոշած էր որ մայրաքաղաքիս հայ դպրոցաց ընթացաւարտներուն վկայականներն այսուհետեւ տրուին Պատրիարքարանի կողմէն որոշուած մասնաւոր յանձնախմբի մը ձեռամբ: Այդ որոշման համաձայն այս կիրակի Գում Գափուի մայր եկեղեցւոյն մէջ պիտի կատարուի այս տարւոյ ընթացաւարտից վկայականներուն բաշխման հանդէսը: Պատրիարքարանը Կրթական նախարարութեանէն խնդրած է ներկայացուցիչ մը զրկել այս հանդիսին:

—Յունաց Ֆէնէրի ազգային մեծ դպրոցին վերաքայման առթիւ ծանուցուեցաւ թէ անցեալ տարւոյ հասոյթը չեն կրցած գոցել դպրոցին ծախքերը եւ թէ 1,200 ոսկւոյ բաց մը կար: Բացը նուազեցունելու իբրեւ առաջին միջոց որոշուեցաւ ջնջել դպրոցին ստորնագոյն կարգը:

Կիրակի օր կատարուեցաւ Յունաց Բերայի նոր մեծ վարժարանին բացման հանդէսը: Յունաց պատրիարքը կը նախագահէր հանդիսին, եւ քանի մը մետրապոլիտներ կը սպասուորէին Նորին Սրբազնութեան: Կ. պոլսոյ հեղինակաւոր դեսպան Մալրոքորտաթոյ իշխան եւ ուրիշ նշանաւոր անձինք ներկայ էին, եւ առաւել քան 1,000 հանդիսականաց բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահները: Շէնքը կառուցուած է 13,500 ոսկւոյ ծախիւք: Խրիսթաքի էֆ. Չողրաֆոս, որ շատ տարիներէ ի վեր Փարիզ կը բնակի, 10,000 ոսկի տուած է շինութեան համար, եւ ուստի վարժարանն անոր անուամբ կը կոչուի Չողրաֆոս:

—Նոր շինուորագրեալներ հեռակէտէ մայրաքաղաք կը հասնին: Երկուշաբթի օր 2,460 զինուորագրեալներ բերուեցան երեք շոգենաւերով, որոց երկուքը կու գային Սեւ Ծովէ, եւ մին՝ Նիկոմիդիայէ:

—Կայսերական կառավարութիւնը որոշած է զինուորական ծառայութեան ազատ կացուցանել թուրքիոյ երկրագործական վարժարաններուն աշակերտները: Այս որոշում հաղորդուած է Սպարապետի Դրան:

—Բ. Դուռը Տիգրանակերտի կառավարական իշխանութեանց արտօնութիւն տուած է երկրագործական դրամատունէն գումար մը փոխ առնուլ այդ քաղաքին մէջ ազաններ շինելու եւ քաղաքին առողջապահական վիճակին նպաստող ուրիշ ծրագիրներ ի գլուխ հանելու համար: Այս մասին արդէն կայսերական Իւրաքէ եղած է, եւ Տիգրանակերտի իշխանութեանց հրահանգ տրուած է փութով կատարել շինութիւնները:

—Ատանայի կառավարութեան իշխանութիւնք Բ. Դրան առաջարկած էին որ Սի-հոն գետին եղերքը թուրքեր կառուցուին արդեւիլու համար այդ գետին պարբերական ողողումները, որ բաւական չլինաւ կու տան Ատանա քաղաքին, մօտակայ արտերուն եւ պարտէշներուն: Այս առաջարկ ընդունուած է Բ. Դուռնէն եւ վաւերացած է կայսերական Իւրաքէով:

—Թուրք լրագրաց մէջ հրատարակուած պաշտօնական աղբ մը մայրաքաղաքիս տանուտարց կը յիշեցունէ թէ լրանալու

մօտ է այն պայմանաժամը որ վերջերս առնոց տրուած էր վճարելու համար իրենց կալուածատրոց պարտքերը: Եթէ տանուտարք չվճարեն այս պարտքերը, նոր կառուցողութեան համեմատ իրենց աւելորդ կարասիները պիտի վաճառուին որպէս զանձը կարող ըլլայ իւր պահանջն առնուլ: Եթէ տուները վարձու տրուած ըլլան, կառուածատուրքը տան վարձքէն վար պիտի դուրսի:

—Սոփիայէ կը ծանուցուի թէ Սոփիա-Քասիլիան երկաթուղւոյ առաջին մասի շինութիւնն ստանձնած է Պալապանոֆ: Միխայիլովսքի եւ Կարապետեան ընկերութիւնը, որոյ առաջարկած վերջնական գումարն էր 22,700,000 ֆրանք, այսինքն Չմիւսնիոյ պակաս քան առաջարկութիւնն Մ. Իվան Կրոսէֆի, որոյ առաջին առաջարկած գումարն ամենէն քիչն էր:

—Անատոլիոյ երկաթուղւոյ ընկերութիւնը Էսկիշէն-Գոնեա գծին առաջին 66 քիլոմետրին շինութիւնը յանձնած է Փրանսացի ձեռնարկու Մ. Պոնիֆէյի: Երկաթուղին Բէթթահայէ 6 մղոն հեռաւորութեամբ պիտի անցնի, բայց ճիւղ մը պիտի շինուի մինչեւ այդ կարեւոր քաղաքը:

—Մ. Պէրթիէ Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեանէն մենաշնորհ խնդրած է ընդհանուր սպանդանոցներ հաստատուլ համար Կ. պոլսոյ եւ արուարձաններուն մէջ: Եթէ այս մենաշնորհ տրուի, ինքորարկուն յանձն կ'առնու նոր գրութեամբ կոյուղի մը շինել ի Գաւրմ փաշա:

—Կ. պոլսոյ արուեստահանդիսին շինութեան եւ ուրիշ աշխատութեանց համար Սինեոր տ'Արոնքոյի գաղափարով պէտք են մէկ գլխաւոր եւ երեք օգնական ճարտարագէտներ, նաեւ մէկ գլխաւոր եւ երեք օգնական նկարիչներ: Անոնց հանքաց եւ երկրագործութեան նախարար Սէլիմ Մէլամէ էֆ. եւ Սինեոր տ'Արոնքոյ համաձայնած են որ օգնական ճարտարագէտները եւ նկարիչները բնիկ ըլլան: Իսկ Սինեոր տ'Արոնքոյ ինք Խալիլայէ պիտի ընտրէ երկու գլխաւորները, զորս իւր հետ Կ. պոլսոյ պիտի բերէ ի վերադարձին:

—Թուրքիոյ արեւելեան գաւառներէն եկած լուրեր կը ցուցնեն թէ շատ տեղեր նուազութիւն կը տրիէ: Խարբերքի մէջ արմատաց դինը սովորական գնոյն կրկնապատկի է, եւ վանի մէջ՝ եռապատկը:

Կարնոյ կուսակալութեան Գլխաւոր գրուած նամակ մը կը հաղորդէ թէ արդէն մեծ նեղութիւն կը տրիէ հոն: Արմաթը քիչ է, եւ գանուածն ալ կը գնուի հարուստ վաճառականներու կողմէ, որ զայն կը պահեն դիւրեւ աւելի բարձրացում յուսով: Եւ դուրս զրկուած նամակներուն մէջ կը գրեն թէ շատ ցորեն կայ գաւառին մէջ եւ թէ դուրսէն օգնութիւն պէտք չկայ: Ընդհանրապէս, կ'ըսէ ի վերեւ ակնարկեալ նամակը, թէ դուրսէն օգնութիւն չգայ, յառաջիկայ ձմեռ շատեր անօթի պիտի մեռնին: Յիշեալ գաւառին բնակիչք դոհութեամբ Մարտինէ թէ կառավարութիւնը մտադիր է Մարտինէ 20,000 գրիւ ցորեն զրկել ի Քիլի:

ԴՐԱՄԱԿԱՆ			
Սեպտ. 25/7, 1893			
Գանալիտէ	24 16	Բաժին	90 12
Պարտուց Յարդարման Թշաղարամ (Բաւաթէյէ)			
Տիւլուն Գայթէի	19 20	Թաճիկաթ Ը Օսմ.	87 5
ԴՐԱՄԲ, Օսմ. ոսկէն 100Է			
Մէճիտէյէ	107 39	Ռուսիոյ ԲՆԼ	90 6
Մէթալիք	97	Շաբաթն	87 17
Պէշիք	101 10	Գրեմից	84 15
Աթուլք	101	Անգլ. ոսկէ	110 8
Մանէթ Թշաղարամ 8 73			

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՊԱ ՊՅՈՅՆԱՆ
Յինճանգըյար Եղգոշը, Ամբիքագ Խան